

*Dr. Vida Sándor**

LICENCIASZERZŐDÉS MEGSZEGÉSE ÉS VÉDJEGBITORLÁS JÓ HÍRŰ VÉDJEGBYNÉL

Mindenféle szerződésszegés önmagában is jogsértő magatartás. Ugyancsak jogsértő minden védjegybitorlás is.

Védjegyjogi szempontból mégis sajátos helyzet állhat elő, ha a licenciaszerződést megszegő engedélyes jogkimerülésre hivatkozik. Az ezzel kapcsolatos problematikát vizsgálta a francia nemzeti bíróság és az Európai Bíróság a Copad c/a Dior-perben.

Tényállás¹

A Christian Dior Couture (a továbbiakban: Dior) 2000. május 17-én használati szerződést kötött a DIOR védjeggyel megjelölt fűzők gyártása és forgalmazása tekintetében a Société industrielle de lingerie (a továbbiakban: SIL) engedélyessel. A szerződés 8.2. cikkének 5.   -a szerint „a védjegy k  zismerts  g  nek és presztízsének fenntartasa céljából az engedélyes vállalja, hogy – a védjegyjogosult előzetes írásbeli hozz  j  r  l  sa nélkül – nem értékesít nagykereskedők, kollektív szervezetek diszkont  r  h  zai, akciós áruk forgalmazói, áruikat csomagküldés vagy ügynökhálózat által, illetve otthoni személyes vásárlás útján forgalmazó vállalkozások számára, és megtesz minden szükséges intézkedést annak céljából, hogy e szabályt saját forgalmazói és/vagy kiskereskedői is betartsák” (perösszefoglaló, 5. pont).

Az engedélyes SIL ellen 2001. november 14-  n csődeljárás indult (perösszefoglaló, 6. pont). A SIL ezt követően a használati szerződés szerinti védjeggyel megjelölt árukat értékesített az akciós árukat forgalmazó Copad International (a továbbiakban: Copad) cég részére. A Copad az áruk egy részét továbbértékesítette harmadik felek számára. A Dior ezért védjegybitorlás meg  llap  tasa   r  nt indított keresetet a SIL és a Copad cég ellen (perösszefoglaló, 7. pont).

Az   ls   fokon eljárt Bobigny T  rv  nsz  k a Copad által a jogkimer  l  sre alapozott védekezést elutasította.

A Párizsi Fellebbviteli Bíróság (CA de Paris)   gy határozott, hogy a SIL cég a jogvita tárgyát képező áruknak a Copad részére történő értékesítésével nem sértette meg a védjegyoltalomból eredő jogokat. Az   ls   fokon eljárt t  rv  nsz  kkel egybehangzóan azt is megállapította, hogy ezen értékesítések nem vezettek a Dior védjegyoltalomból eredő jogainak

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi   s Jogi Iroda

¹ A főtanácsnok per  sszefoglal  ja alapján, Copad c/a Christian Dior Couture és társai, C-59/08   gysz  m.

kimerüléséhez. Ezért a Fellebbviteli Bíróság a Copaddal szemben differenciált határozatot hozott: a leárazott áruk vonatkozásában megállapította a védjegybitorlást, minthogy a leárazás az áruk állapotának megváltoztatását eredményezte. A nem leárazott áruk tekintetében álláspontja az volt, hogy ez az értékesítés nem sértette a Dior védjegyjogait.

Mind a Copad, mind a Dior felülvizsgálati kérelmet nyújtott be e határozat ellen a Francia Legfelsőbb Bírósághoz (Cour de Cassation). Ez utóbbi az alábbi kérdéseket terjesztette az Európai Bíróság elé előzetes döntéshozatal céljából.

1. „A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1988. december 21-i 89/104/EGK első tanácsi irányelv 8. cikkének (2) bekezdését² akként kell-e értelmezni, hogy a védjegyoltalom jogosultja a védjegyoltalomból eredő jogaira történő hivatkozással felléphet az olyan használóval szemben, aki megsérti a használati szerződésben foglalt azt a kikötést, amely – a védjegy presztízséhez kapcsolódó okoknál fogva – tiltja az akciós áruk forgalmazói számára történő értékesítést?
2. Ugyanezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdését³ akként kell-e értelmezni, hogy valamely védjeggyel megjelölt árunak az Európai Gazdasági Térségben az engedélyes által történő, a használati szerződésben foglalt azon kikötést sértő forgalomba hozatalát, amely – a védjegy presztízséhez kapcsolódó okoknál fogva – tiltja az akciós áruk forgalmazói számára történő értékesítést, úgy kell tekinteni, hogy ahhoz a védjegyjogosult nem adta hozzájárulását?
3. Az előző kérdésre adott nemleges válasz esetén a védjegyjogosult ugyanezen jogszabály 7. cikkének (2) bekezdése⁴ alapján hivatkozhat egy ilyen kikötésre az áruk további forgalmazásának megakadályozása céljából?” (Perösszefoglaló, 9. pont)”

Az ügühöz írásbeli észrevételt nyújtott be, és a 2008. november 19-i tárgyaláson szóbeli észrevételt tett a Copad, a Dior, a francia kormány és az Európai Közösségek Bizottsága (perösszefoglaló, 10. pont).

² A szöveg:

A védjegy jogosultja érvényesítheti a védjegy által biztosított jogokat egy olyan engedéllyel szemben, aki megsérti a használati szerződés rendelkezéseit a használat tartama alatt a bejegyzés által meghatározott megjelenítésre vonatkozóan, amelyben a védjegyet alkalmazni lehet, az áru vagy a szolgáltatás jellegére vonatkozóan, amelyre az engedély szól, a területre vonatkozóan, amelyen a védjegyet alkalmazni lehet, vagy az engedélyes által előállított áruk, illetve nyújtott szolgáltatások minőségére vonatkozóan.

³ A szöveg [követi ezt a magyar Vt. 16. § (1) bekezdése]:

A védjegy nem jogosítja fel jogosultját arra, hogy harmadik személy számára megtiltsa a védjegy alkalmazását olyan árukon, amelyeket a védjegy használatával ő maga hozott forgalomba az EGT-n belül, vagy annak forgalomba hozatala az ő engedélyével történt.

⁴ A szöveg [követi ezt a magyar Vt. 16. § (2) bekezdése]:

Az első bekezdés [§ 7 (1) bek.] nem vonatkozik azokra az esetekre, amennyiben jogos indokok támasztják alá azt, hogy a jogosult az áru további forgalomba hozatalát megtiltsa, különösen ha az áru állapota forgalomba hozatalát követően megváltozik vagy romlik.

Perösszefoglaló

J. Kokott főtanácsnok német nyelvű terjedelmes perösszefoglalójából csupán néhány gondolatot ismertetek.

A luxus- és magas presztízsű áruk esetében rendszerint az áru jó hírneve is releváns a 89/104 irányelv 8. cikkének (2) bekezdése értelmében vett minőség megítélése szempontjából. Az áru további tulajdonságaitól függetlenül a védjegy jó hírnevének sérelme önmagában is ahhoz vezethet, hogy megváltozhat az áru luxus- vagy magas presztízsű áruként történő elismerése. Ezen áruk esetében ezért az értékesítésnek az a módja, amely jó hírnevüket elhomályosítja, egyúttal minőségüket is megkérdőjelezheti (perösszefoglaló, 31. pont).

A szóban forgó szerződés kifejezetten kizárja az akciós áruk forgalmazói számára történő értékesítést. A Dior és a francia kormány ebből arra következtet, hogy a forgalmazásra vonatkozó szerződéses hozzájárulás nem terjed ki a Copadnak történő értékesítésre. Ebben az esetben az árukat a védjegyjogosult hozzájárulása nélkül hozták forgalomba, és a védjegyoltalom még nem merült ki (perösszefoglaló, 42. pont).

E megoldás mellett szól a Zino Davidoff- és Levi Strauss-ügyben hozott ítélet,⁵ amelynek értelmében hatásának jelentőségére tekintettel – amely az alapeljárásban érintett védjegyek védjegyjogosultja kizárólagos jogának, azaz egy olyan jognak a megszűnése, amely lehetővé teszi, hogy az első forgalomba hozatalt felügyelje – a hozzájárulást oly módon kell kifejezésre juttatni, hogy abból egyértelműen kiderüljön az e jogról való lemondás szándéka. Különösen a hozzájárulás kifejezett nyilatkozat formájában való közlése utal ilyen szándéokra. A szóban forgó használati szerződés nem tekinthető ilyen kifejezett hozzájárulásnak, hiszen az épp ellenkezőleg, kifejezetten kizárja az akciós áruk forgalmazói számára történő értékesítést (perösszefoglaló, 43. pont).

A jelen ügy ugyanakkor különbözik az eddig elbírált ügyektől, mivel egy használati szerződés más megállapodásokhoz képest különleges hatást gyakorol a védjegyoltalomból eredő jogok terjedelmére. A 89/104 irányelv 8. cikkének (2) bekezdése kifejezetten rendelkezik arról, hogy e jogok meddig terjednek az engedélyezéssel szemben. A védjegyoltalom által a védjegyhasználat tekintetében felállított korlátok nem érvényesülhetnek szélesebb körben

⁵ C-414/99 és C-416/99 egyesített ügy. A szöveg:

Meg kell állapítani, hogy tekintettel a védjegyjogosultak azon kizárólagos joga megszűnése hatásának jelentőségére, amely az alapeljárás ügyeinek tárgya, és amely jog lehetővé teszi a védjegyjogosultak számára, hogy az EGT-ben az első forgalomba hozatalt felügyeljék, a hozzájárulást oly módon kell kifejezésre juttatni, hogy abból egyértelműen kiderüljön e jogról való lemondás szándéka (ítélet, 45. pont).

Ilyen akarat különösen a hozzájárulásnak kifejezett nyilatkozat formájában való közlésével valósul meg. Mindazonáltal nem zárható ki, hogy bizonyos esetekben a hozzájárulásra hallgatólagosan lehet következtetni olyan tényezők vagy körülmények alapján, amelyek vagy az EGT-n kívüli forgalomba hozatalt megelőzően, azzal egyidejűleg vagy azt követően állnak fenn, és amelyek a nemzeti bíróság álláspontja szerint is egyértelműen arra utalnak, hogy a jogosult jogáról lemondott (ítélet, 46. pont).

harmadik személyek tekintetében, mint az engedélyes tekintetében, aki jogainak szerződésben megállapított korlátait ismeri. Nem látható be, hogy a védjegyoltalomból eredő jogok miért csak korlátozottan érvényesülnének az engedélyes tekintetében, ha teljes mértékben érvényesíthetők lennének a használati szerződésben nem érintett harmadik személyekkel szemben (perösszefoglaló, 45. pont).

Éppen erre az eredményre vezetne, ha a 89/104 irányelv 8. cikkének (2) bekezdése a védjegyoltalomból eredő jogok érvényesíthetőségét szűkebben határozná meg az engedélyes tekintetében, mint harmadik személyek vonatkozásában. Az engedélyest a védjegyoltalomból eredő jogok nem akadályoznák meg abban, hogy a védjegyet az üzleti forgalomban használja. Ezzel szemben vevői, akik általában nem ismerik a használati szerződést, annak a kockázatnak volnának kitéve, hogy a védjegyjogosult érvényesíti velük szemben a védjegyoltalomból eredő jogait, például megtiltaná nekik, hogy a védjeggyel megjelölt árut továbbértékesítsék (perösszefoglaló, 46. pont).

Mindebből az a következtetés vonható le, hogy csak a használati szerződésnek a 89/104 irányelv 8. cikke (2) bekezdésében megjelölt megsértése zárja ki a védjegyoltalom kimerülését. Amennyiben az engedélyes a védjeggyel megjelölt árut a védjegyoltalomból eredő jogokat meg nem sértve forgalomba hozhatja, akkor – amint azt az EK Bizottsága hangsúlyozta – elengedhetetlen, hogy vevői bízassanak a védjegyoltalom kimerülésében (perösszefoglaló, 47. pont).

A védjegyoltalomból eredő jognak tehát a termékek minőségének ellenőrzését, nem pedig ezen ellenőrzés tényleges gyakorlását kell biztosítani. A védjegyjogosult által gyakorolhat ellenőrzést az engedélyes felett, hogy a szerződésbe olyan rendelkezéseket foglal, amelyek az engedélyest iránymutatásainak követésére kötelezik, és lehetőséget biztosítanak számára arra, hogy ezek betartásáról meggyőződjön. Amennyiben például a védjegyjogosult eltűri, hogy az engedélyes alacsonyabb minőségű terméket állítson elő annak ellenére, hogy a szerződés alapján ez ellen felléphetne, úgy ezért neki kell viselnie a felelősséget. A 89/104 irányelv 8. cikke (2) bekezdésének hatályán kívül eső esetekben az ilyen ellenőrzés eszközei mindenesetre szerződéses jellegűek, és nem a védjegyoltalomból eredő jogon alapulnak (perösszefoglaló, 50. pont).

Ugyanez érvényes a nem kívánt értékesítési módokra. Amennyiben a védjegyjogosult lemond az értékesítés ellenőrzéséről, vagy nem él a szerződésben kikötött ellenőrzési lehetőségekkel, nincs alapja annak, hogy biztosítva legyen számára a védjegyoltalomból eredő jogok érvényesítésének lehetősége harmadik személyekkel szemben (perösszefoglaló, 51. pont).

Nem zárható ki, hogy az akciós áruk forgalmazója nem maga értékesíti az árut a fogyasztóknak, hanem azokat viszonteladóknak adja tovább, akik az árut olyan környezetben kínálják, amely megfelel azok luxus- vagy presztízsjellegének. Elképzelhető, hogy az akciós áruk forgalmazója olyan exkluzív üzletnek adja el az árut, amelyek korábban azokat nem szerezhették meg, mivel nem tartoztak az adott védjegy értékesítési hálózatához (perösszefoglaló, 64. pont).

Számos egyéb szempont kifejtését követően a főtanácsnok a következő választ javasolta közölni a Francia Legfelsőbb Bírósággal.

A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló 89/104/EGK első irányelv 8. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a védjegyjogosult felléphet a védjegy használójával szemben a védjegyoltalomból eredő jogainak érvényesítése érdekében, amikor ez utóbbi megsérti a használati szerződés akciós áruk forgalmazói számára történő értékesítést tiltó kikötést, amennyiben ez az értékesítés az áru jó hírnevét olyan súlyosan sérti, hogy az megkérdőjelezi az áru minőségét.

A 89/104 irányelv 7. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy valamely védjeggyel megjelölt árunak az engedélyes által történő, a használati szerződésben foglalt kikötést sértő forgalomba hozatalát csak akkor kell úgy tekinteni, hogy ahhoz a védjegyjogosult nem adta hozzájárulását, ha az engedélyes az értékesítéssel egyúttal a védjegy a 8. cikk (2) bekezdése értelmében fennálló jogokat is megsérti.

A 89/104 irányelv 7. cikkének (2) bekezdése nem teszi lehetővé a védjegyjogosult számára, hogy megakadályozza a védjegyével megjelölt áruknak akciós áruk forgalmazói által történő forgalmazását mindössze azon az alapon, hogy a használati szerződés egy kikötése megtiltja az áruk akciós áruk forgalmazói számára történő értékesítését (perösszefoglaló, 67. pont).

Az ítélet

Az Európai Bíróság 2008. december 3-án hozott ítéletében,⁶ az irányadó közösségi jogi szabályozás tárgyalását követően, a megkereső francia bíróság kérdéseit a következőképpen elemezte (rövidített ismertetés).

Az első kérdésről

A jelen kérdés megválaszolása céljából előzetesen azt kell megvizsgálni, hogy az említett 8. cikk (2) bekezdésében foglalt szerződési feltételek listáját kimerítőnek vagy tisztán példálózó jellegűnek kell-e tekinteni (ítélet, 17. pont). E vonatkozásban meg kell állapítani, hogy e rendelkezés nem tartalmaz egyetlen, a „köztük” vagy „különösen” fordulathoz hasonló határozót vagy kifejezést sem, amelyből arra lehetne következtetni, hogy a lista tisztán példálózó jellegű (ítélet, 18. pont).

Jelen ügyben emlékeztetni kell arra, hogy az Európai Bíróság éppen a „különösen” határozószó használatát figyelembe véve ismerte el, hogy az irányelv 7. cikkének (2) bekezdésében említett esetek példálózó jellegűek (ítélet, 19. pont).

⁶ C-59/08 ügyszám.

Következésképpen, a Dior állításával ellentétben, az irányelv 8. cikke (2) bekezdésének magából a megfogalmazásából következik, hogy az említett lista kimerítő jellegű (ítélet, 20. pont).

Ennek tisztázását követően azt kell meghatározni, hogy egy, az alapügy tárgyát képező-höz hasonló kikötés a 8. cikk (2) bekezdésében kifejezetten említett szerződési feltételek körébe tartozik-e (ítélet, 21. pont).

E tekintetben, az ezen cikk által hivatkozott, a használati szerződésben „az engedélyes által gyártott áruk ... minőségére kikötött bármely feltétel” kapcsán emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a védjegy alapvető rendeltetése az, hogy tanúsítsa a fogyasztó vagy a végső felhasználó számára a védjeggyel megjelölt áru vagy szolgáltatás származását, lehetővé téve számukra, hogy az összetévesztés lehetősége nélkül megkülönböztethessék azokat más eredetű áruktól vagy szolgáltatásoktól. Ugyanis ahhoz, hogy a védjegy betölthesse alapvető szerepét a torzulásmentes verseny azon rendszerében, amelyet az EK-szerződés létrehozni és fenntartani szándékozott, a védjegynek garantálnia kell, hogy a vele jelölt valamennyi árut és szolgáltatást azon egyetlen vállalkozás ellenőrzése mellett állították elő, illetve nyújtották, amely ezek minőségéért felel (ítélet, 22. pont).

Következésképpen éppen a használati szerződésben, különösen az engedélyes által gyártott áruk minőségére kikötött feltétel megsértésének esetén teszi lehetővé a 8. cikk (2) bekezdése a védjegyjogosult számára, hogy a védjegyoltalomból eredő jogaira hivatkozhasson (ítélet, 23. pont).

Márpedig, amint azt a főtanácsnok indítványának 31. pontjában megállapítja, az alapeljárás tárgyát képező árukhoz hasonló, magas presztízsű áruk minősége nem csupán anyagi jellemzőikből fakad, hanem azon tekintélyből, presztízst sugalló imázsból is, amely luxusérzettel ruhazza fel őket (ebben az értelemben lásd még a fent hivatkozott Parfums Christian Dior-ügyben hozott ítélet 45. pontját⁷ – jelen ítélet, 24. pont).

A magas presztízsű termékek esetében ugyanis, amelyek első osztályú áruknak tekinthetők, az általuk keltett luxusérzet alapvető tényező a fogyasztó számára azoknak más, hasonló áruktól való megkülönböztetése szempontjából (ítélet, 25. pont).

Következésképpen ezen luxusérzet sérelme az ilyen termékek minőségére is kihatással lehet (ítélet, 26. pont).

Ilyen összefüggésben azt kell tehát megvizsgálni, hogy az alapügyben a magas presztízsű áruknak az engedélyes általi, a használati szerződés által elállított szelektív értékesítési hálózaton kívüli, akciós áruk forgalmazói részére történő értékesítése megvalósít-e ilyen sérelmet (ítélet, 27. pont).

Márpedig e vonatkozásban az Európai Bíróság már megállapította, hogy – a Copad és az EK Bizottsága álláspontjával ellentétben – egy szelektív értékesítési rendszer sajátos jellem-

⁷ C-337/95 ügyszám, ism. *dr. Vida Sándor*: Az Európai Bíróság joggyakorlata védjegyügyekben. Miskolc, 2006, p. 209.

zói és módozatai önmagukban is képesek ezen áruk minőségének megőrzésére és megfelelő használatuk biztosítására (ebben az értelemben lásd a L'Oreal-ügyben 1980. december 11-én hozott ítélet 16. pontját⁸ – jelen ítélet 28. pont).

Egy, az alapügyben szereplőhöz hasonló szelektív értékesítési hálózat ugyanis, amelynek célja a Dior és a SIL közötti használati szerződés értelmében az, hogy az árukat értékükhöz méltó módon mutassák be az értékesítési pontokon, „különös tekintettel az áruk pozícionálására, promóciójára, megjelenítésére és a kereskedelmi politikára”, hozzájárulhat – amint azt a Copad is elismeri – a szóban forgó áruk jó hírnevéhez, és ezzel az általuk keltett luxusérzet fenntartásához (ítélet, 29. pont).

Következésképpen nem kizárt, hogy a magas presztízsű áruk engedélyes általi, a szelektív értékesítési hálózaton kívüli harmadik személyek részére történő értékesítése a termékek minőségére is kihat, vagyis ilyen esetben az ezen értékesítést megtiltó szerződési kikötést az irányelv 8. cikke (2) bekezdésének hatálya alá tartozónak kell tekinteni (ítélet, 30. pont).

Az illetékes nemzeti bíróság feladata annak vizsgálata, hogy az elé terjesztett jogvita sajátos körülményeire tekintettel az alapügy tárgyát képező szerződési kikötés engedélyes által történő megsértése csorbítja-e a magas presztízsű áruk által keltett luxusérzetet, ily módon minőségükre is kihat-e (ítélet, 31. pont).

E vonatkozásban tekintetbe kell venni különösen egyrészt a védjeggyel megjelölt áruk jellegét, ezen áruk engedélyes általi, a szelektív értékesítési hálózaton kívüli harmadik személyeknek történő értékesítésének volumenét, illetve rendszeres vagy szórványos jellegét, másrészt pedig az akciós áruk ezen forgalmazói által szokásosan forgalmazott áruk jellegét és a tevékenységi körükben szokásosan alkalmazott értékesítési módokat (ítélet, 32. pont).

E megfontolások fényében az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy az irányelv 8. cikkének (2) bekezdését akként kell értelmezni, hogy a védjegyoltalom jogosultja a védjegyoltalomból eredő jogaira történő hivatkozással fellephet az olyan használóval szemben, aki megsérti a használati szerződésben foglalt azon kikötést, amely – a védjegy presztízséhez kapcsolódó okoknál fogva – tiltja az alapügyben szereplőhöz hasonló, akciós áruk forgalmazói számára történő értékesítést, amennyiben megállapítható, hogy e sérelem az alapügy sajátos körülményei folytán sérti ezen áruk tekintélyét és presztízst sugalló imázsát, amely luxusérzettel ruházza fel őket (ítélet, 37. pont és rendelkező rész, 1. pont).

⁸ C-31/80 ügyszám. A szöveg:

A továbbeladók kiválasztásánál alkalmazott szelektív kritériumok (qualitative criteria) megállapításánál vizsgálni kell, hogy a szóban forgó áru tulajdonságai szükségessé teszik-e a szelektív értékesítési rendszert annak érdekében, hogy az áru minősége és megfelelő használata biztosítva legyen, s hogy ezek a célok nem érhetőek-e el viszonteladók vagy az adott áru eladási feltételeinek nemzeti szabályozása útján. Végül tisztázni kell, hogy a felállított feltételrendszer nem terjed-e túl azon, ami szükséges. (E vonatkozásban az ítélet utal az Európai Bíróságnak a 26/70 sz., a Metro-ügyben hozott ítéletére.)

A második kérdéstről

A Copad és az EK Bizottsága arra hivatkozik e tekintetben, hogy a védjegyjogosult hozzájárulását csak olyan szerződési kikötés megsértése esetén lehet kizárni, amely szerepel az irányelv 8. cikke (2) bekezdésében foglalt listán. A Dior és a francia kormány ezzel szemben úgy véli, hogy a használati szerződés engedélyes által történő bármilyen megsértése kizárja a jogosult védjegyoltalomból eredő jogainak kimerülését (ítélet, 39. pont).

Ezen kérdés megválaszolása céljából emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében az irányelv 5–7. cikke a védjegyoltalmi jogra vonatkozó szabályok teljes harmonizációjáról rendelkezik, és meghatározza a védjegyjogosultat a közösségen belül megillető jogosultságokat (a Silhouette International Schmied-ügyben 1998. július 16-án hozott ítélet 25. és 29. pontja⁹ és a Zino Davidoff és Levi Strauss egyesített ügyben 2001. november 20-án hozott ítélet 39. pontja¹⁰ – jelen ítélet, 40 pont).

Közelebbről az irányelv 5. cikke olyan kizárólagos jogot biztosít a védjegyjogosultnak, amely alapján az bármely harmadik személynek megtilthatja, hogy a védjeggyel ellátott termékeket importálja, eladásra felkínálja, forgalomba hozza vagy e célból raktáron tartsa. Ugyanezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdése kivételt állít fel e szabályra, amikor kimondja, hogy a védjegyjogosult joga kimerül, amennyiben a termékek általa, illetve az ő hozzájárulásával kerültek forgalomba hozatalra az EGT területén (ítélet, 41. pont).

Úgy tűnik tehát, hogy a hozzájárulás, amely az említett 5. cikk értelmében a védjegyjogosult kizárólagos jogáról való lemondással egyenértékű, e jog kimerülésének meghatározó eleme, ennél fogva azt oly módon kell kifejezésre juttatni, hogy abból egyértelműen kiderüljön az e jogról való lemondás szándéka. Különösen a hozzájárulás kifejezett nyilatkozat formájában való közlése utal ilyen szándéokra (ítélet, 42. pont).

Mindazonáltal az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatából ugyancsak következik, hogy bizonyos esetekben ezen kizárólagos jog kimerülése akkor is bekövetkezik, ha az áruk forgalmazását olyan személy végzi, aki gazdaságilag kapcsolatban áll a védjegyjogosulttal. Ez a helyzet különösen, ha ez a személy engedélyes (ítélet, 43. pont).

Ilyen helyzetben a használat átengedője (a védjegyjogosult) ugyanis ellenőrzést gyakorolhat az engedélyes felett azáltal, hogy a szerződésbe olyan rendelkezéseket foglal, amelyek az engedélyest iránymutatásainak követésére kötelezik, és lehetőséget biztosítanak számára arra, hogy ezek betartásáról meggyőződjön (ítélet, 44. pont).

Márpedig az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatának értelmében ez a lehetőség elegendő ahhoz, hogy a védjegy betölthesse alapvető rendeltetését, amely nem más, mint annak

⁹ C-355/99 ügyszám. *Ism. Vida: id. mű (7), p. 216.*

¹⁰ C-414/99 és C-416/99 egyesített ügyek. A szöveg:

Az irányelv 5–7. cikke a védjegyoltalmi jogra vonatkozó szabályok teljes harmonizációjáról rendelkezik, és meghatározza a védjegyjogosultat a Közösségen belül megillető jogosultságokat (ítélet, 39. pont).

garantálása, hogy valamennyi, általa megjelölt termék vagy szolgáltatás egyetlen vállalat ellenőrzése alatt készült vagy került leszállításra, és e termékek minősége miatti felelősség e vállalatot terheli (ítélet, 45. pont).

Következésképpen a védjeggyel megjelölt áruk engedélyes által történő forgalomba hozatalát főszabály szerint úgy kell tekinteni, mint amely az irányelv 7. cikke (1) bekezdésének értelmében a védjegyjogosult hozzájárulásával történt (ítélet, 46. pont).

Ilyen körülmények között tehát a védjegyjogosult nem hivatkozhat a szerződés nem megfelelő teljesítésére a védjegyoltalomból eredő jogainak az engedéllyessel szemben történő érvényesítése céljából, ugyanakkor, ellentétben a Copad állításával, a használati szerződés nem egyenértékű a védjegyjogosultnak az e védjeggyel megjelölt áruk forgalomba hozatalára vonatkozó abszolút és feltétlen hozzájárulásával (ítélet, 47. pont).

Az irányelv 8. cikkének (2) bekezdése ugyanis kifejezetten rendelkezik annak lehetőségéről, hogy a védjegyjogosult a védjegyoltalomból eredő jogaira történő hivatkozással fellépjen az olyan használóval szemben, aki megsérti a használati szerződés bizonyos kikötéseit (ítélet, 48. pont).

Továbbá, amint az az első kérdésre adott válaszból következik, e kikötéseknek az említett 8. cikk (2) bekezdése kimerítő felsorolását adja.

Következésképpen, amint azt a főtanácsnok indítványának 47. pontjában megállapítja, csak az zárja ki a védjegyoltalomból eredő jognak az irányelv 7. cikke (1) bekezdése szerinti kimerülését, ha az engedélyes a felsorolt kikötések valamelyikét megsérti (ítélet, 49. pont).

A fentiek fényében a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy az irányelv 7. cikkének (1) bekezdését akként kell értelmezni, hogy valamely védjeggyel megjelölt árunak az engedélyes általi, a használati szerződésben foglalt valamely kikötést sértő forgalomba hozatalát akkor kell úgy tekinteni, hogy ahhoz a védjegyjogosult nem adta hozzájárulását, ha megállapítható, hogy e kikötés megfelel az ezen irányelv 8. cikke (2) bekezdésében foglalt szerződési feltételek valamelyikének (ítélet, 51. pont és rendelkező rész, 2. pont).

A harmadik kérdésről

A Dior és a francia kormány úgy véli, hogy a CHRISTIAN DIOR védjeggyel megjelölt áruk-nak a szelektív értékesítési hálózaton kívüli, akciós áruk forgalmazójának részére történő értékesítése sérti a védjegy jó hírnevét, ezáltal igazolhatja az említett 7. cikk (2) bekezdésének alkalmazását. A Copad és az EK Bizottsága ellenben azt állítja, hogy ezen áruk akciós áruk forgalmazóinak részére történő értékesítése nem sérti a védjegy jó hírnevét (ítélet, 53. pont).

E vonatkozásban előljáróban emlékeztetni kell arra, hogy az Európai Bíróságnak a jelen ítélet 19. pontjában hivatkozott állandó ítélkezési gyakorlata értelmében a „különösen” kifejezésnek a 7. cikk (2) bekezdésében történő használata arra utal, hogy a védjeggyel megjelölt áruk állapotának megváltoztatása vagy károsítása csak példa arra, hogy mi tekinthető

jogos értéknek (a Bristol-Myers Squibb és társai ügyében hozott ítélet 26.¹¹ és 39. pontja, valamint a fent hivatkozott Parfums Christian Dior-ügyben hozott ítélet¹² 42. pontja – jelen ítélet, 54. pont).

Tehát az Európai Bíróságnak már alkalma nyílt megállapítani, hogy a védjegy jó hírnevének okozott sérelem főszabályként az irányelv 7. cikkének (2) bekezdése szerinti jogos érdekek tekinthető, amely igazolja, hogy a védjegyjogosult az EGT területén általa vagy az ő hozzájárulásával forgalomba hozott áruk további forgalmazásával szemben fellépjen (lásd a fent hivatkozott Parfums Christian Dior-ügyben hozott ítélet¹³ 43. pontját és a BMW-ügyben 1999. február 23-án hozott ítélet¹⁴ 49. pontját – jelen ítélet, 55. pont).

Következésképpen, ha egy engedélyes az alapügyhöz hasonlóan, a használati szerződésben foglalt valamely kikötést sértő módon értékesít árukat akciós áruk forgalmazója számára, mérlegelni kell egyrészt a használati szerződés tárgyát képező védjegy jogosultjának a szelektív értékesítési hálózaton kívüli, akciós áruk forgalmazójával szembeni védelemhez fűződő jogos érdekét, aki védjegyét kereskedelmi célokra olyan módon használja fel, hogy az a védjegy jó hírnevét sértheti, másrészt az akciós áruk forgalmazójának az ahhoz fűződő jogos érdekét, hogy a szóban forgó árukat a tevékenységi ágazatában szokásos formák alkalmazásával értékesíteni tudja (analógia útján lásd a fent hivatkozott Parfums Christian Dior-ügyben hozott ítélet¹⁵ 44. pontját – jelen ítélet, 56. pont).

Következésképpen, amennyiben a nemzeti bíróság úgy véli, hogy az engedélyes általi, harmadik személyeknek történő értékesítés nem képes a védjeggyel megjelölt magas presztízsű áruk minőségének csorbítására, miáltal ezen áruk forgalomba hozatalát úgy kell tekinteni, hogy az a védjegyjogosult hozzájárulásával történt, e bíróság feladata, hogy az adott ügy sajátos körülményeire tekintettel mérlegelje, hogy a védjeggyel megjelölt magas presztízsű áruknak harmadik személyek általi, az ez utóbbiak tevékenységi ágazatában szokásos formák alkalmazásával történő további értékesítése sérti-e a védjegy jó hírnevét (ítélet, 57. pont).

E vonatkozásban tekintetbe kell venni különösen a viszonteladás címzettjeit, valamint, ahogyan azt a francia kormány javasolja, a magas presztízsű áruk forgalmazásának speciális körülményeit (ítélet, 58. pont).

A fentiekre tekintettel a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy amennyiben magas presztízsű áruknak az engedélyes általi, a használati szerződésben foglalt valamely kikötést sértő forgalomba hozatalát mégis úgy kell tekinteni, hogy ahhoz a védjegyjogosult hozzájárulását adta, e védjegyjogosult az irányelv 7. cikke (2) bekezdésének értelmében ezen kikötésre az

¹¹ C-427/93, C-429/93 és C-436/93 egyesített ügy. *Ism. Vida: id. mű (7), p. 210.*

¹² Vö. 7. lábj.

¹³ Vö. 7. lábj.

¹⁴ C-63/97 ügyszám.

¹⁵ Vö. 7. lábj.

árak további forgalmazásának megakadályozása céljából csak abban az esetben hivatkozhat, ha az adott eset sajátos körülményeit tekintetbe véve megállapítható, hogy e viszonteladás sérti a védjegy jó hírnevét (ítélet, 59. pont és rendelkező rész 3. pont).

Három kommentár

A. *Folliard-Monguiral*¹⁶ kritikai észrevételeiben abból indul ki, hogy az Európai Bíróság az első kérdésre adott válaszában, úgy tűnik, azt feltételezi, hogy bizonyos jogszerzők, mint például a maradék árukat forgalmazó diszkontüzletek tevékenységük természeténél fogva nem alkalmasak arra, hogy luxuscikket árúsítsanak. Szerinte ez a vélelem problematikus. Kétségtelen ugyanis, hogy az engedélyes a továbbeladó számára olyan árut szállít, amely a védjegy sérelmének lehetőségét hordozza, de a deliktuális felelősségnek ehhez kapcsolt előzetes feltételezése túl messzire megy.

Mert ha – először is – a nemzeti bíróság arra a következtetésre jut, hogy a diszkontüzletek *általában*, valamint, hogy ez a kereskedelmi szektor szokásos értékesítési módja (ítélet, 32. pont) elvontan (*de manière abstraite*) összeférhetetlenként vélelmezhető a luxusáruk imázsával, az engedélyes a védjegyes áruknak az engedélyes által a diszkontüzletek számára történő eladása a védjegyjogra nincs hatással, azaz a védjegy jog nem merült ki. A védjegy jog kimerülésének hiánya pedig azzal a következménnyel jár, hogy a diszkontüzlet ellenbizonyítással élhet, és igazolhatja, hogy az általa történt értékesítés illő, tisztességes körülmények között történt, hasonlóképpen, mint ahogy ilyen bizonyítás az újracsomagolt termékek esetén is lehetséges (vö. Bristol-Myers Squibb c/a Paranova C-427/93, 429/3, C-436/93¹⁷-ügy). Az Európai Bíróság hivatkozott előzetes döntésében felsorolja azt az öt feltételt, amelyek együttes teljesülése esetén a parallelimportőr az irányelv 7. cikk (2) bekezdésének alkalmazásával szemben eredményesen védekezhet: nevezetesen, ha sikerül bizonyítania, hogy az átcsomagolt termék sem a védjegynek, sem annak jogosultjának hírnevét nem sérti. Az Európai Bíróságnak ez, az átcsomagolt termékek vonatkozásában tett irányadó megállapítása meggyőzőnek tűnik.

Másodszor, ha a nemzeti bíróság ennek a vélelmének hatását az újraeladás *konkrét* körülményeire korlátozza, akkor alighanem arra a következtetésre kell jutnia, hogy egy szerződéses kikötésbe ütköző értékesítés csupán egy feltételezett kárt eredményez. A kár azonban függ egyrészt attól, hogy az engedélyes milyen gyakorisággal szegi meg a licencszerződést, másrészt a harmadik személy tényleges magatartásától. A diszkontüzlettel való szerződés megkötésekor ezzel szemben a jó hírnév sérelmének kockázatával állunk csupán szemben, s a tényleges sérelem csak a végső fogyasztó számára történő értékesítés esetén következhet be. A jövőbeli és a feltételezett sérelem annál inkább valós, minél többször fordul elő to-

¹⁶ Propriété Industrielle – LexisNexis Jurisclasseur, 2009. június p. 32.

¹⁷ Vö. 11. láb.

vábbértékesítés. Amint arra a főtanácsnok helyesen rámutat, „nem zárható ki, hogy az akciós áruk forgalmazója nem maga értékesíti az árukat a fogyasztók felé, hanem azokat olyan viszonteladóknak adja tovább, akik az árukat olyan környezetben kínálják, amely megfelel azok luxus- vagy presztízsjellegének. Elképzelhető, hogy az akciós áruk forgalmazója olyan exkluzív üzleteknek adja el az árukat, amelyek korábban azokat nem szerezhették meg, mivel nem tartoznak az adott védjegy értékesítési hálózatához. A fogyasztók az ilyen ajánlatokból aligha következtetnének arra, hogy a védjeggyel megjelölt áru kevésbé exkluzív mint korábban” (perösszefoglaló, 64. pont). Ezek a feltételezések jelzik, hogy mennyire nehéz az engedélyes felelősségét megállapítani: ehhez az szükséges, hogy a kárral való meghatározott, közvetlen és tényleges összefüggés legyen megállapítható.

Befejezésül megemlékezik arról, hogy a vertikális szerződések, beleértve a szelektív elosztási szerződéseket, a közösségi jogban csoportmentességet élveznek (az EK Bizottságának 2790 sz. 1999. december 22-i rendelete egyes vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportmentesítéséről). Az Európai Bíróság előzetes döntése megerősíteni látszik a harmadik személyek részére történő értékesítési tilalom megengedettséget kizárólagos értékesítési hálózat esetén – az EK-szerződés 81. cikk (1) bekezdésének rendelkezésének végrehajtása keretében.

Egy másik kommentátor, *A. von Mühlendahl*¹⁸ röviden úgy foglalja össze az ügy tanulságait, hogy az Európai Bíróságnak ez az ítélete előnyös azon védjegyjogosultak számára (*come as a relief*), amelyek szelektív értékesítési módszert alkalmaznak, így különösen ha luxuscikkek védjegyéről van szó.

Ha ugyanis az engedélyes a szerződésben előírt korlátolt értékesítésre vonatkozó kikötést megszegi, úgy ezzel védjegybitorlást követ el, feltéve, hogy ez az értékesítés a védjegy jó hírnevét, imázsát (*allure and prestigious image*) sérti.

A védjegyjogosult által fel nem hatalmazott továbbeladó – az adott esetben a Copad cég – ugyancsak védjegybitorlást követ el, és nem hivatkozhat jogkimerülése, ha az ilyen továbbeladás sérti a védjegy jó hírnevét.

A belga *T. de Haan*¹⁹ „Licenciaszerződés megszegésének hatása a védjegyjog kimerülésére” c. részletes tanulmányát azzal kezdi, hogy mivel a védjegyjogot sértő magatartás miatt bárkivel szemben fel lehet lépni – *erga omnes* érvényesíthető kizárólagos jogról lévén szó –, kézenfekvő, hogy a védjegyjog eszközeivel hatékonyabb védelem biztosítható, mint a szerződészegés miatt igénybevehető kötelmi jog eszközeivel. Persze más a helyzet, ha a védjegyjog jogkimerülés miatt nem érvényesíthető.

Kissé fölényesnek látszik az a megjegyzése, hogy a francia bírósági gyakorlat hagyományai alapján a kérdés egyszerűnek tűnik (ennek ellentmond, hogy az első- és a másodfokú

¹⁸ The Bardehle Pagenberg. IP Report, 2009/II. p. 13.

¹⁹ *T. de Haan*: L'effet de la violation du contrat de licence sur l'épuisement des droits de marque. Propriété Industrielle – LexisNexis Jurisclasseur, 2009. július–augusztus, p. 11.

bíróság más-más álláspontot foglalt el). Szerinte az Európai Bíróság előzetes döntését csupán az tette szükségessé, hogy a közösségi jog alkalmazása egységes szempontok szerint történjék.

Tanulmányának bevezetőjében kissé rezignáltan mondja, hogy örvendetes ugyan, hogy a francia bíróság ebben az ügyben előzetes döntést kért, sajnálatos ugyanakkor, hogy a Francia Legfelsőbb Bíróság egy másik, párhuzamos (LEVI's-per) ügyben²⁰ nem várta be az Európai Bíróság előzetes döntését, s a jogkimerülés fennállását állapította meg.

Az ítélet elemző ismertetését követően ő is arra a következtetésre jut, hogy a szelektív értékesítési rendszert alkalmazó védjegyjogosultak számára a DIOR c/a COPAD-ügyben hozott előzetes döntés figyelemreméltó előnyt biztosít, különösképpen akkor, ha védjegyüket luxuskategóriába tartozó árukon használják, s így a védjegy a presztízst is szimbolizálja. Az Európai Bíróság ugyanis meggyőzően mondja, hogy a licencszerződés megszegését feltételező védjegyhasználat a luxuscikk védjegyének imázsát sérti, az ilyen védjegy értékének rombolására alkalmas, miért is megakadályozhatja a jogkimerülést.

Ugyanakkor szerinte is (s e vonatkozásban utal *Folliard-Monguiral* előzőekben ismertetett kommentárjára) az Európai Bíróság által kifejtett szempontok, nevezetesen a luxuscikkekre használt védjegy sérelme realitásának vizsgálata olyan nehéz feladat elé állítja a nemzeti bíróságot, amelytől az szívesen szabadult volna.²¹

Az ítélet ismertetése alaposságának szemléltetésére példa, hogy a korábbi DIOR/EVORA előzetes döntés szövegét a DIOR/COPAD előzetes döntés szövegével egybeveti, s ennek kapcsán arra hívja fel a figyelmet, hogy míg az 1997. évi DIOR/EVORA-ítéletben az Európai Bíróság a védjegy hírnevének „komoly” sérelmét (*atteinte sérieuse*) állította feltételként, a 2009. évi ítéletben ezt a jelzőt, vagyis a sérelem „komolyságát” már nem állítja feltételként. A használt terminológiának ebből a változtatásából *de Haan* arra következtet, hogy a luxuscikkekre használt védjegy jó hírnevének oltalma ma már szélesebb körben ismerhető el, amint az a korábbi, szűkmarkúbb jogértelmezés (*interprétation stricte*) alapján lehetséges volt.

Egy másik megállapítása, hogy az olyan áruk védjegyei vonatkozásában, amelyeket nem szelektív értékesítési rendszerben forgalmaznak, ezzel szemben (*a contrario*) arra a logikai következtetésre kell jutni, hogy a licencszerződés által tiltott módon történő forgalmazás

²⁰ Az ügy tényállása szerint az Auchan áruházlánc eredeti, amerikai LEVI's farmernadrágokat forgalmazott, amelyeket a német Metro áruházlánc útján szerzett be. Az utóbbi a LEVI's védjegy jogosultjával olyan, „tranzakciónak” nevezett szerződést kötött, amely szerint a farmernadrágokat kizárólag saját áruházában forgalmazza. A perben az volt eldöntendő, hogy mi a Metro szerződésszegésének következménye: kimerült-e a LEVI's védjegyre vonatkozó jog vagy sem? Érvényesítheti-e annak jogosultja védjegyjogait az Auchannal szemben? A Francia Legfelsőbb Bíróság – magáévá téve a fellebbviteli bíróság álláspontját – úgy ítélte meg, hogy a Metro jogszerzése „korlátozott” volt, miért is az Auchan a per tárgyát képező LEVI's farmernadrágokat nem a védjegyjogosult hozzájárulásával szerezte meg.

²¹ Magam már a DIOR/EVORA-ügyben hozott előzetes döntés kapcsán is ezen a véleményen voltam – *Vida*: id. mű (7), p. 210.

aligha befolyásolja a jogkimerülés bekövetkezését. Hiszen pusztán azáltal, hogy az árunak az EGT területén való forgalmazáshoz hozzájárultak, a jogkimerülés már bekövetkezett.

Mindezekre tekintettel kívánatos, hogy a védjegyjogosultak a szerződéskötésnél nagy gondossággal járjanak el. Hiszen köztudott, hogy a licenciaszerződések nagy hatással lehetnek a védjegyekre vonatkozó jogokra is. Célszerű ezért, ha a védjegyjogosultak széles körű jogosultságokat kötnek ki, amelyek a késztermékek, a felhasznált alapanyagok, sőt az értékesítés folyamata, de még a reklámozás ellenőrzésére is kiterjednek. Sőt ezeket külön-külön is jól meghatározott szankciórendszerrel célszerű biztosítani – ajánlja *de Haan*.

Megjegyzések

1. A sokéves tapasztalat azt mutatja, hogy a különféle külföldi különlegességek, amelyek hazánkban ismeretlenek, előbb-utóbb nálunk is előfordulnak – legyen szó jó vagy rossz dolgokról.

A körülmények mindenesetre nálunk is adóttak. Budapest belvárosában vagy néhány magyar nagyvárosban ma már figyelemre méltó számban találjuk meg a világ vezető luxusmárkáival ellátott árukat kínáló presztízsüzleteket. Minthogy pedig a gazdasági válság, illetve esetleges rossz üzletmenet ellen ezek sincsenek „biztosítva”, az itt ismertetett magatartás előfordulása nálunk sem kizárt.

2. A Dior cég az egész világon – beleértve hazánkat is – céltudatos védjegypolitikát folytat: következőképpen fellép a jogsértő magatartásokkal szemben. Tapasztalhatták ezt a magyar bíróságok is.

Nem sokkal a rendszerváltozást követően az alperes DIOR STUDIO néven országos kiterjedésű manökenképző iskolát indított anélkül, hogy a védjegyjogosult engedélyét megkérte volna. Az utóbbi által indított védjegybitorlási per eredményeként mind a Fővárosi Bíróság, mind a Legfelsőbb Bíróság²² elmarasztalta az alperest.

Egy másik alperes DIORA néven esküvőiruha-kölcsönző tevékenységet folytatott, ugyancsak a védjegyjogosult engedélye nélkül. A Fővárosi Bíróság²³ jogerősen ezt az alperest is elmarasztalta.

3. A jelen beszámolóban ismertetett tényállás, valamint az Európai Bíróságnak azzal kapcsolatos jogértelmezése alapján azt lehet mondani, hogy a védjegylicencia-szerződés megszegésére alapított védjegyjogi oltalom csak az eset különös körülményei között illeti meg

²² Pf. 21.302/1993, Népszabadság, 1993. december 29., p. 20.

²³ 3.P. 25.251/1992, Népszabadság, 1994. január 7., p. 16; Népszava, 1993. december 8. p. 12.

a védjegyjogosultat: az ismertett esetben a presztízstermékek hírnevének (kvázi minőségének) rontása. Következik ebből, hogy ha ilyen különös feltételek nem állnak fenn, akkor az engedélyes csupán a szerződésszegés miatti – a védjegyjoginál gyengébb – kötelmi jogi szankciókat érvényesítheti az engedéllyessel szemben.

4. Az alperes védekezésének gerincét képező jogkimerülésről csupán annyit jegyzek meg, hogy az Európai Bíróságot és a szakirodalmat eddig alapvetően a jogkimerülés területi jellege (EGT vagy nemzetközi?) foglalkoztatta. *Marinova*²⁴ Silhoutte–Sebago–Davidoff trilógiáról beszél, amikor a parallelimporttal kapcsolatos jogkimerülési problémát elemzi. Az itt ismertett DIOR-ügyben az Európai Bíróságnak a jogkimerülésnek ezzel a vitatott aspektusával nem kellett foglalkoznia, hiszen az alapul szolgáló tényállás csak egy országon belüli jogértelmezésre irányuló kérdésfeltevést indokolt. Ezért, bár az itt ismertett előzetes döntés aligha fog akkora port felverni, mint a Silhouette–Sebago–Davidoff „trilógia” egyes ítéletei, a nemzeti jogalkalmazók számára cseppet sem kevésbé iránymutató, illetve tanulságos, mint a jogkimerülés tárgyában hozott korábbi ítéletek.

²⁴ *Y. Marinova*: The ECJ on External Parallel Trade: Interpreting the Law or Constructing an Implied Trade Mark Infringement. I.P.Q. (Intellectual Property Quarterly), 2009. 2. sz. p. 277.